

Jan Kochanowski – poljska renesansa pri pouku književnosti v gimnaziji

Lidija Rezoničnik

Prispevek obravnava literarno ustvarjalnost poljskega renesančnega pesnika Jana Kochanowskega. Predstavi pesnikovo delo in njegov pomen za poljsko književnost – utemeljitev poljščine kot pesniškega jezika, razvoj silabičnega verzifikacijskega sistema, prve realizacije pesemskih oblik v poljskem jeziku (na primer prvi soneti) – in se nato osredotoči na pesniški cikel Žalostinke. V drugem delu predstavlja možnosti obravnave pesmi Kochanowskega pri pouku slovenščine v gimnaziji in želi spodbuditi učiteljice in učitelje, da dijakinje in dijake seznanijo z obstojem renesanse v slovanskih književnostih.

V učbenikih, ki jih za pouk slovenščine v gimnazijah predpisuje *Katalog učbenikov za srednjo šolo*, je poljski renesansi največ mesta posvečenega v *Branjih 1* (Ambrož idr. 2003: 192–254), kamor je umeščena pesem Jana Kochanowskega in kjer je med znanstvenimi odkritji omenjen pomen Kopernikove heliocentrične teorije. Berilo *Umetnost besede 1* (Lah idr. 2014: 226–269) zgolj omenja, da se je renesansa v 16. stoletju iz Italije med drugim razširila tudi na Poljsko, v učbeniku *Svet književnosti 1* pa je podatek, da je poljska književnost razvila renesanso, razviden z zemljevida *Središča renesančne književnosti* (Kos 2000: 182), kjer je na poljskem območju omenjen Kochanowski. Vsi trije učbeniki navajajo, da se je na slovanskem območju renesansa razvila le v poljski in dalmatinski (hrvaški) književnosti. *Učni načrt za slovenščino za gimnazije* (Poznanovič Jezeršek idr. 2008; v nadaljevanju UN) obravnava poljske renesanse oziroma del Kochanowskega ne predvideva.¹

Kljub skromnejši pojavnosti renesanse v slovanskih književnostih se zdita vključevanje primerov slovanskih besedil in njihova primerjalna obravnava v kontekstu zahodnoevropske renesančne književnosti ključna za poznavanje evropskega literarnega prostora, njegove raznolikosti in pretakanja idej. Namen pričujočega besedila je obravnava poljske renesanse, njenega glavnega predstavnika Jana Kochanowskega in pesniškega cikla *Žalostinke*. Prispevek

1 V UN je za obravnavo pri pouku književnosti med obveznimi izbirnimi besedili iz poljske književnosti predvidena pesem Wisławe Szymborske, med prostoizbirnimi besedili pa so navedene pesmi Adama Mickiewicza in roman Henryka Sienkiewicza.

želi osmisliti branje *Žalostink* pri pouku slovenščine ter povezati njihovo obravnavo z že usvojenimi temami, s tem pa ponuditi iztočnice za vključitev (omembo) poljske renesanse v pouk književnosti.

Predstavniki »zlate dobe poljske književnosti«

Jan Kochanowski (1530–1584) se je rodil v vasi Sycyna na jugovzhodu današnje Poljske v plemiški družini, ki mu je s pomočjo podpornikov omogočila izobraževanje in potovanja ter spoznavanje takratne evropske humanistične misli. S štirinajstimi leti je začel študirati na akademiji v Krakovu,² kjer je najverjetneje prebiral dela nekoliko starejših rojakov Mikołaja Reja (1505–1569, proza v poljščini), Andrzeja Frycza Modrzewskega (ok. 1503–1572, politično spisje v latinščini) in Klemensa Janickega (1516–1543, pesnitve v latinščini). Nato je Kochanowski potoval po Nemčiji in Italiji (Rim, Neapelj), se vpisal na študij na univerzo v Kaliningradu in nato v Padovi, med vračanjem na Poljsko pa je potoval še po Franciji. V Padovi in Franciji se je seznanil z aktualno problematiko književnega ustvarjanja v narodnih jeziki (in ne samo v latinščini). Prvo obdobje literarne ustvarjalnosti, ki ga je zaznamoval študij v Padovi in v katerem je Kochanowski pisal zlasti epigrame, elegije in erotično poezijo v latinščini, literarna zgodovina označuje kot padovsko obdobje oziroma obdobje študija in potovanja. Pri pisanju v tem času se je Kochanowski zgledoval zlasti po grški, rimski in novolatinski epigramatiki ter po piscih rimskih erotičnih elegij Katulu, Tibulu in Propercu. V tem obdobju je najverjetneje nastala tudi pesem *Kaj hočeš, Bog, od nas* (*Czego chcesz od nas, Panie*), ki jo literarna veda označuje kot »manifest humanistične religioznosti« (Ziomek 2012: 261). Kochanowski je po vrnitvi na Poljsko, po letu 1559 (dvorno obdobje), opravljal službo na dvorih poljskih velikašev, kjer so nastali številni epigrami oziroma fraške³ (v njih so opazni vplivi Katula in Anakreona), idile (na primer cikel dvanajstih pesmi *Šentjanževa pesem o kresu / Pieśń świętojańska o Sobótce*), satirične pesnitve, panegiriki, prevodi (na primer odlomki del Homerja, Evripida), tragedija (po grških motivih, *Sprejem in zavrnitev grških*

2 *Akademia Krakowska*, najstarejša poljska univerza, danes Jagelonska univerza (*Uniwersytet Jagielloński*), je bila ustanovljena leta 1364.

3 Fraška oziroma *fraszk* je kratka pesem s satirično ali z resnejšo vsebino, podobna epigramu. Kochanowski je s to besedo naslovil svojo zbirko epigramov, ki je prvič izšla leta 1584 (*Fraszki*), termin pa se je kmalu zatem v poljski literarni vedi uveljavil za poimenovanje literarne vrste, torej epigrama, napisanega v poljščini. Rozka Štefan in Lojze Krakar izraz *fraszk* v slovenščino prevajata tudi kot »igračka«. V nasprotju s Kochanovskim je Mikołaj Rej za svoje pesmi šaljive vsebine uporabil poimenovanje *figlik*. Raznolika poimenovanja za posamezne literarne vrste, kot je razvidno iz primera epigrama, kažejo na živost poljske renesanse.

odposlancev / Odprawa posłów greckich) in pesmi. Tretje ustvarjalno obdobje Kochanowskega je zaznamovalo življenje na podeželskem posestvu v kraju Czarnolas, kjer se je ustalil po poroki leta 1575. Tu je nastal prevod *Davidovega psalterja (Psalterz Dawidów)* in nato znameniti cikel *Žalostink (Treny)* (Ziomek 2012: 253–329).

Kochanowski zavzema mesto začetnika umetniške poezije v poljskem jeziku, »je najpomembnejši poljski renesančni poet in pravzaprav največji slovanski poet do romantike« (Krakar 1976: 93), postavljen ob bok poljskima romantičnima pesnikoma Adamu Mickiewiczu in Juliuszu Słowackemu. V poljski poeziji srednjega veka je bil uveljavljen stavčno-intonacijski verz (meje verzov so na mejah stavkov in zloženih stavkov, ekvivalentov stavkov, besednih zvez), Biernat iz Lublina, pa tudi Mikołaj Rej sta nato na začetku renesanse namesto asilabičnega verza uvajala tako imenovani nepravilni silabizem, ki se približuje izosilabični verzifikaciji. S poezijo Kochanowskega pa je poljski verzifikacijski sistem prešel na silabičnega, ki temelji na stalnem številu zlogov v verzu. Ta se je obdržal skoraj tri stoletja – do romantike, ko je Mickiewicz uvedel silabotonični verz s točno določenim številom zlogov in urejenim menjavanjem naglašanih in nenaglašanih zlogov (Głowiński 1986: 159–210). V 16. stoletju so bila literarna dela na območju takratne Poljske, zlasti poezija,⁴ pisana pretežno v latinščini. Kochanowski, ki se je med svojimi potovanji in študijem seznanil s tradicijo evropske poezije, je bil prvi, ki je izbrane pesemske oblike in literarne vrste (prvič) realiziral tudi v poljščini. Poleg epigramov, ciklov pesmi, igrčk, tragedije, satiričnih pesnitev in žalostink je napisal prve tri sonete v poljskem jeziku in s tem postavil temelje poljskemu sonetu.⁵ Tako je »ob skromni tradiciji povzdignil poljsko govornico v pesniški jezik in izoblikoval v njem dela trajne vrednosti« (Krakar 1976: 93).

Slovenskemu bralcu so dela Kochanowskega dosegljiva v prevodih Lojzeta Krakarja (knjižna izdaja prevodov izbranih pesmi, med njimi pesmi *Kaj hočeš, Bog, od nas*, cikla idil *Šentjanževa pesem o kresu* in *Žalostinke*), Rozke Štefan⁶

4 Izključno v poljščini sta takrat že pisala na primer Biernat iz Lublina (od ok. 1460 do ok. 1529, prevodi in priredbe latinskih del) in Mikołaj Rej (proza), vendar sta se posvečala prevodom in prozi, ne pa umetelnim pesemskim oblikam.

5 Soneti *Frančišku / Do Franciszka, St. Wapowskemu / Do St. Wapowskiego, Za gospo / Do Paniej* (slednji je preveden v slovenščino, prev. Rozka Štefan) so bili natisnjeni leta 1584 v zbirki *Igračke / Fraszki*. V poljski književnosti se je sonet nato razvijal v baroku (na primer Daniel Naborowski, Jan Andrzej Morsztyn) in se razcvetel v romantiki (na primer Mickiewicz, Słowacki), pogosto realizirana pesemska oblika pa je bil tudi na koncu 19. oziroma v začetku 20. stoletja (tako imenovano obdobje mlade Poljske: na primer Jan Kasproicz, Kazimierz Przerwa Tetmajer, Leopold Staff) (prim. Miszalska 2010).

6 Izbrane pesmi v antologiji poljske ljubzenske lirike *Prošnja za srečne otoke* (1999, Radovljica: Didakta).

in Toneta Pretnarja.⁷ Fran Miklošič pa je poskrbel za prvi znani prevod poezije Kochanowskega v slovenščino, prevedel je namreč fraško z naslovom *Lipa* in jo umestil v *Slovensko berilo za peti gimnazijalni razred*, izdano leta 1853 na Dunaju⁸ (Krakar 1976: 104).

Poezija Kochanowskega odraža renesančno miselnost, v središče postavlja človeka kot svobodno bitje in psihofizično enoto, ki ceni razum ter čuti svojo ustvarjalnost. Tematiko umirjenega in brezskrbnega življenja mestoma prekinja negativno politično ozračje v takratni Poljski,⁹ sicer pa lirski subjekt lepoto vidi v povezanosti človeka z naravo (stvarstvom), ki jo je Bog ustvaril zanj. Harmonično življenje pa nenadoma prekine smrt pesnikove hčere. S tem (pesniški) svet izgubi lepoto, renesančna harmonija preide v trpljenje, neotlažljivi lirski subjekt pa le stežka najde pojasnilo oziroma tolažbo za nesrečo, ki ga je doletela.

Žalostinke

Pesniški cikel z naslovom *Žalostinke (Treny)* je Kochanowski napisal ob težkih življenjskih preizkušnjah – najprej mu je umrl brat (njemu v spomin je napisal pogrebni govor), nato leta 1578 ali 1579 dve leti in pol stara hči Urszula oziroma Urška,¹⁰ kmalu zatem še hči Hanna (njej v spomin je napisal epitaf). *Žalostinke* je Kochanowski posvetil hčeri Urški, v knjižni obliki so prvič izšle leta 1580. Avtobiografske prvine v njih so izrazite, zato jih Ziomek (2012: 318) umešča med tista dela Kochanowskega, ki se najočitneje navezujejo na zunajliterarno resničnost, povezano s pesnikovim osebnim in družinskim življenjem. Hkrati poudarja, da ni znano, v kakšnem vrstnem redu so nastale in ali jih je pesnik že izvorno zasnoval v obliki cikla, zato tudi ni mogoče trditi, da je proces žalovanja, opisan v *Žalostinkah*, odsev zunajliterarne resničnosti in torej poteka žalovanja pesnika Kochanowskega (Ziomek 2012: 320). Cikel obsega devetnajst pesmi različnih kitičnih in verznihi dolžin, posamezne pesmi

7 Izbrane pesmi v antologiji *Veter davnih vrtnic. Antologija pesniških prevodov 1964–1993* (1993, Ljubljana: Slava. Uredila Niko Jež in Peter Svetina).

8 *Slovensko berilo za peti gimnazijalni razred*. Izdal Franc Miklošič. Dunaj: C. K. Zaloga Bukev Za Šole Pri Sv. Ani, 1853. Kopija berila je prosto dostopna na spletni strani Digitalne knjižnice Slovenije, dLib: <<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-SIU3FRQQ>>.

9 V satiričnih pesnitvah *Sloga* in *Satir ali divji mož* (1564), nato tudi v tragediji *Sprejem in zavrnitev grških odposlancev* (1578) lirski subjekt posredno opozarja na nesoglasja med poljskim plemstvom, ki skrbi predvsem za svoje privilegije, za dobro države pa mu ni mar.

10 Lojze Krakar je v prevodu žalostink, pa tudi v spremni besedi k prevodu poezije (Kochanowski 1976), poljsko obliko imena Urszula poslovenil v Urška. Enako obliko uporablja Rozka Štefan v monografiji *Poljska književnost* (1960). Tudi v pričujočem prispevku bo uporabljena poslovenjena različica imena.

nimajo naslovov, temveč so označene z zaporednimi rimskimi številkami.

Lirski subjekt v ciklu je oče, ki preživlja zaporedne faze žalovanja. V prvih dveh žalostinkah se obupano sooča s smrtjo hčere, nagovarja personificirane žalne pesmi ter misli starogrških filozofov in pesnikov, vzdihne, skrbi, vnebovpijete in tako naprej, naj se mu pridružijo in mu pomagajo objokovati Urško, ki mu jo je odvzela usoda. Sledi Urškin opis, v katerem jo oče predstavi kot bistro deklico s pesniškim talentom, zaradi česar jo imenuje »slovanska Sappo« (Žalostinka št. 6), in se še vedno ne more sprijazniti z dejstvom, da je hči umrla prej kot njeni starši. V Žalostinki št. 8, umeščeni tudi v učbenik *Branja 1* (Ambrož idr. 2003: 200), oče opisuje praznino, nastalo po odhodu Urške, ki je z otroško razposajenostjo skrbela za veselje v družini. Opisi deklice, tožbe zaradi njenega odhoda in hrepenenje po ponovnem snidenju se v naslednjih žalostinkah izmenjujejo z nagovarjanjem modrosti, kreposti, pobožnosti, pri katerih lirski subjekt neuspešno poskuša najti tolažbo in razlago za nesrečo, ki ga je doletela. Ob tem se navezuje na krščanske (nebesa, angeli, vice; Žalostinka št. 10) in mitološke motive oziroma zgodbe: sprašuje se, ali je Urško v pozabljenje prepeljal Haron (Žalostinka št. 10); želi si, da bi lahko kakor Orfej odšel v podzemlje in poiskal hčer (Žalostinka št. 14); in sočustvuje z neutolažljivo Niobo, ki je izgubila vseh svojih štirinajst otrok ter od žalosti okamenela (Žalostinka št. 15). Nato polemizira z rimskim pravnikom in filozofom Cicerom in njegovim zaničevanjem smrti ter zavrne filozofijo stoicizma (Žalostinka št. 16). V Žalostinkah št. 17 in 18, napisanih v psalmskem slogu, se začne tolažba, ki jo lirski subjekt išče pri Bogu: »Jaz pa naj še dalje plakam / in zaman naj upam, čakam, / da mi um iz zla pomore – / ne, edino Bog to zmore« (Kochanowski 1976: 75). Cikel sklence daljša žalostinka (Žalostinka št. 19), v kateri se lirskemu subjektu v sanjah prikaže njegova mati z Urško v naročju. Žalujočemu sinu dopoveduje, da je smrt rešila Urško zemeljskega trpljenja, da je v nebesih srečna in brezskrbna, ter mu svetuje in ukazuje, naj se odpove brezupu:

Sodi, kakor hočeš,
 samó ne misli več
 na to, da smrt prerana
 bila je k tvoji dragi
 deklici poslana!
 Odšla ni od sladkosti,
 temveč od trpljenja,
 od dela in skrbi

in žalosti življenja,
ki svet ima je obilo
[...]

Svoj up neustvarljivi
in izgubo svojo
izbij si iz glavé,
sicer ti vzame tvojo
razsodnost, ki je dražja.
Sam v roké se vzemi,
četudi ni tolažbe zate več na zemlji.
[...]

Zdaj, mojster, sam se zdravi!
Čas zaceli sproti
vse rane, a kdor krene
po utrti poti,
na lek ne čaka dolgo:
s pametjo se ozdravil
še prej bo, kakor drugi,
čas bo vse opravil.
(Kochanowski 1976: 82, 87, 90, 91.)

Podoba Urške je v *Žalostinkah* idealizirana (slovanska Sapfo), opisi sposobnosti so za dve leti in pol staro deklico pretirani, na primer v šesti žalostinki se deklica v resnem tonu poslavlja od mame, v dvanajsti žalostinki pa lirski subjekt opisuje njeno sodelovanje pri vodenju gospodinjstva:

Povsod bila v pomoč je,
zmeraj je skrbela
namesto staršev, kaj naj
služinčad kdaj dela.
In to je vse počela,
vse je postorila,
ko mesecev je komaj
trideset spolnila.
(Kochanowski 1976: 62, 63.)

V *Žalostinkah* je viden vpliv poljske ljudske poezije (na primer posnemanje ljudskih tožb ob pogrebu, poslavljanja v nevestini pesmi; Štefan 1960: 56), opazni so motivi iz grške in rimske poezije ter vpliv Petrarce in njegovih sonetov, posvečenih umrli Lauri. Cikel velja za »umetniško najzrelejše delo« (Štefan 1960: 56) Kochanowskega in predstavlja novost v dotedanji evropski književnosti, saj v središče postavlja otroka, in ne idealizirane odrasle osebe. *Žalostinke* spadajo tudi med najpogosteje prevajano delo Kochanowskega in so pogosta tema literarnovednih obravnav.

Možnosti in osmislitev obravnave *Žalostink* pri pouku književnosti

- (1) **Žalostinka** oziroma **elegija**: Dijakinje in dijaki ponovijo značilnosti literarne vrste (v grški književnosti vsaka pesem, napisana v elegijskem distihu, pozneje jo kot vrsto definira predvsem tematika razočaranja, bivanjskega pesimizma, ljubezenske in življenjske nesreče). Pri obravnavi se navezujejo na avtorje elegij oziroma žalostink, ki so jih že spoznali pri pouku književnosti (iz rimske književnosti na primer Katula, Tibula in Properca) oziroma jih še bodo (na primer Rainer Maria Rilke, *Devinske elegije*), ter primerjajo besedila z vsebinske in motivne perspektive (na primer primerjava s Petrarcovimi soneti in kanconami, v katerih objokuje Lauro; mitološki motivi: Haron, Orfej, Nioba). Lirski subjekt v *Žalostinkah* Urškin talent primerja s talentom antične pesnice Sapfo, zato je ob primerjavi mogoče ponoviti že naučeno snov o Sappini poeziji in izpostaviti (ne)zastopanost pesnic v antični in renesančni književnosti. Dijakinje in dijaki ob branju spoznavajo tematsko inovativnost *Žalostink* Kochanowskega: za razliko od žalostink, ki so bile namenjene odraslim idealiziranim ljubljnim osebam ali pomembnim osebnostim, Kochanowski svoj cikel namenja majhnemu otroku, kar je unikum v takratni evropski književnosti. *Žalostinke* so razporejene v preiščeno kompozicijo, ki skozi posamezne pesmi cikla predstavi faze žalovanja in trpljenja očeta ter njegov prehod od stoične filozofije humanizma h krščanstvu (Štefan 1960: 56). Obravnava pesmi se lahko zaključi z navedbo primerov najbolj znanih žalostink iz slovenske književnosti (na primer France Prešeren: *V spomin Matija Čopa*, *V spomin Andreja Smoleta*, *V spomin Valentina Vodnika* ali Oton Župančič: *Manom Josipa Murna Aleksandrova*).
- (2) **Pomen Kochanowskega za poljsko književnost in primerjava s slovensko književnostjo**: Pripadniki poljskega plemstva (veljaki in predstavniki inteligence), ki je imelo pomembno vlogo v poljski družbeno-politični

ureditvi 16. stoletja,¹¹ so bili po zgledu drugih evropskih humanistov naklonjeni potovanjem po Evropi, zlasti po Italiji. Neposredni stiki¹² so Poljakom omogočili spoznavanje evropske humanistične misli in s tem razvoj renesančne književnosti. Na drugi strani se renesansa v slovenski književnosti kljub geografski bližini Italije ni razvila. Pomen Kochanowskega za poljsko književnost in jezik (kot začetnika umetniške poezije v poljskem jeziku, v kateri je utemeljil silabični verzifikacijski sistem, ter kot avtorja prvih treh sonetov v poljščini in drugih pesemskih oblik) je mogoče primerjati s poznejšo slovensko književnostjo in vlogo Franceta Prešerna (ki je poezijo Kochanowskega najverjetneje spoznaval prek Matije Čopa; Krakar 1976: 109, 110). Ob prevladujočih tujih jezikih (latinščina oziroma nemščina), v katerih je bila pisana poezija njunega časa, sta Kochanowski v drugi polovici 16. stoletja, Prešeren pa približno poltretje stoletje pozneje pisala v maternih jezikih in s tem dokazala, da sta poljščina in slovenščina primerni tudi za umetniško ustvarjanje, in ne samo kot jezik za vsakdanjo komunikacijo. Ob podatku o Kochanowskem kot avtorju prvih treh sonetov v poljščini lahko dijakinje in dijake izzovemo z vprašanjem, kdo je avtor prvega soneta v slovenščini, in jim pojasnimo, da je to Jovan Vesel Koseski, in ne Prešeren.

- (3) **Medpredmetne povezave:** Med izumi in odkritji, ki so zaznamovali renesanso, je med obravnavo poezije Kochanowskega mogoče opozoriti na drugega znanega Poljaka iz obravnavanega obdobja, Nikolaja Kopernika (1473–1543). Z njegovo heliocentrično teorijo, ki je spremenila srednjeveški geocentrični pogled na svet, se dijaki srečajo pri pouku fizike pri obravnavi poglavij o astronomiji (sončni sistem). Mogoče so tudi medpredmetne povezave z zgodovino in umetnostno zgodovino (Sigismundova kapela v Krakovu kot primer renesančne arhitekture) ali glasbo (na primer poslušanje uglasbitev pesmi Kochanowskega¹³ ali poskus uglasbitve izbrane pesmi oziroma recitacija z renesančno glasbeno spremljavo).

11 Meščanstvo kot prav tako pomemben družbeni sloj, v okviru katerega se je razvijala renesansa, je bilo na Poljskem manj razvito in imelo v primerjavi z drugimi središči renesančne kulture, na primer Italijo, manjšo vlogo.

12 Razen na potovanjih po Evropi so se lahko Poljaki s humanistično mislijo srečali tudi na domačih tleh. V drugi polovici 15. stoletja je na Poljsko pribežal italijanski humanist in pisatelj Filip Buonaccorsi (1437–1496), bolj znan pod psevdonimom Kallimach, ki si je uspel pridobiti zaščito lvovskega nadškofa in bil pozneje tudi svetovalec na kraljevem dvoru, za poljsko kulturo pa je pomenil neposreden stik z italijanskim humanizmom. Podobno vlogo, zlasti za razvoj znanosti, je imel potujoči nemški humanist in pesnik Konrad Celtis (1459–1508), ki je v času bivanja na Poljskem ustanovil humanistično znanstveno društvo *Sodalitas Litteraria Vistulana* (Ziomek 2012: 77–81).

13 Na spletni strani Youtube je dostopnih več uglasbitev pesmi *Kaj hočeš, Bog, od nas / Czego chcesz od nas, Panie*.

- (4) **Avtobiografski diskurz:** Ob *Žalostinkah* Kochanowskega lahko dijakinje in dijake opozorimo na avtobiografske elemente v književnih delih in uporabo literarnoteoretičnih pojmov, kot so lirski subjekt, romaneskni subjekt, literarni lik. Kljub temu da so pri lirskem subjektu v *Žalostinkah* Kochanowskega avtobiografski elementi izraziti in da je v njem mogoče prepoznati pesnika, se zavedamo, da oče iz *Žalostink* ni identičen Janu Kochanowskemu in da je Urška, ki v pesmih pri nedopolnjenih treh letih kaže pesniški talent, deli ukaze služinčadi in tako naprej, idealizirana, literarna podoba hčere. Prav tako je potek žalovanja lirskega subjekta predstavljen v okviru širših svetovnonazorskih pogledov renesančnega duha in premišljene umetniške kompozicije, ki temelji na zunajliterarni resničnosti, ni pa nujno identičen z njo.

Sklep

[P]rimer s Kochanowskim [...], ki ga še zmeraj poznajo le redki Slovenci [...], nas vzpodbuja, da premislimo, ali nismo prevečkrat videli vso literarno modrost le na Zahodu in pri tistih vzhodnih velikanih, mimo katerih tudi Zahod ni mogel iti? Mnoge, nam še neznane literarne zaklade iz vzhodnih literatur, bodisi iz slovanskih ali neslovanskih [...], bomo morali zato šele odkriti. (Krakar 1976: 122.)

Za pouk slovenščine v gimnazijah UN pri obravnavi literarnozgodovinskega obdobja renesanse ne predvideva obravnave književnih del s področja slovanskih dežel, ki so razvile renesančno književnost (predvidena je le omemba renesanse v Dubrovniku (UN 2008: 20), v seznamu prostoizbirnih besedil pa je navedena komedija Marina Držića *Dundo Maroje*). Omemba poljske renesanse pri pouku slovenščine in obravnava *Žalostink* Kochanowskega oziroma *Žalostinke št. 8*, ki je umeščena v učbenik *Branja 1*, je tako odvisna od presoje in angažiranosti učiteljice oziroma učitelja. Čeprav obsežnost obveznih poglavij in besedil, ki jih predvideva UN, obremenjenost ter pomanjkanje časa obravnava dodatnih tem niso v spodbudo, primer literarnega besedila iz poljske književnosti prinaša pomembno obogatitev in razširitev književnih horizontov, zlasti za dijakinje in dijake z večjim literarnim zanimanjem, ki jih morda lahko spodbudimo k samostojnemu raziskovanju ali projektnemu delu na temo povezav slovenske književnosti z drugimi slovanskimi. Obravnava poljske (in dalmatinske) renesanse lahko pripomore k zavedanju, da se je vrhunska literarna ustvarjalnost v tem obdobju razvijala tudi v slovanskih kulturah. S spoznavanjem pomena

Kochanowskega za razvoj poljskega jezika dijakinje in dijaki razvijajo zavest o pomenu literarnega ustvarjanja za jezik ter njegovo izrazno in umetniško razvitost, kar lahko primerjajo z razvojnimi značilnostmi slovenske književnosti, hkrati pa utrjujejo že usvojeno znanje o literarnozgodovinskih značilnostih renesanse, literarnih vrstah in avtorjih obdobj pred renesanso.

Vira

- KOCHANOWSKI, Jan, 1976: *Kochanowski*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Izbral, prevedel in spremno besedo napisal Lojze Krakar.
- KOCHANOWSKI, Jan, 2020: *Sprejem in zavrnitev grških odposlancev*. Maribor: Kulturno društvo Mariborska literarna družba. Prevedla in spremno besedo napisala Katarina Šalamun-Biedrzycka.

Literatura

- AMBROŽ, Darinka, CUDERMAN, Vinko, DEGAN KAPUS, Majda idr., 2003: *Branja 1: berilo in učbenik za 1. letnik gimnazij ter štiriletnih strokovnih šol*. Ljubljana: DZS.
- GŁOWIŃSKI, Michał, OKOPIEŃ-SŁAWIŃSKA, Aleksandra, SŁAWIŃSKI, Janusz, 1986: *Zarys teorii literatury*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne. 159–210.
- Katalog učbenikov za srednjo šolo*. Trubar – učbeniški skladi, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. <<https://paka3.mss.edus.si/Trubar/Javno/default.aspx>>.
- KOS, Janko, 2000: *Svet književnosti 1*. Maribor: Obzorja.
- KRAKAR, Lojze, 1976: Pomen Kochanowskega na Poljskem, v svetu in pri nas. Jan Kochanowski: *Kochanowski*. Ljubljana: Mladinska knjiga. 93–122.
- LAH, Klemen, LENARŠIČ, Bernarda, PERKO, Janja idr., 2014: *Berilo 1. Učbenik za slovenščino – književnost v 1. letniku gimnazij in štiriletnih strokovnih šol*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- MISZALSKA, Jadwiga, 2010: Sonet w Polsce od XVI do początków XIX wieku a przekłady z języka włoskiego / Sonnet in Poland from the 16th century up to the beginnings of the 19th century versus translations from Italian. *Italica Wratislaviensia* 18/1. 16–33. <https://ifr.uni.wroc.pl/sites/default/files/italica_1_2010.pdf>.
- POZNAŃOWIĆ JEZERŠEK, Mojca, KRİŽAJ ORTAR, Martina, KRAKAR VOGEL, Boža idr., 2008: *Učni načrt. Slovenščina: gimnazija (splošna, klasična, strokovna gimnazija: obvezni predmet in matura)*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. <http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/ss/programi/2008/Gimnazije/UN_SLOVENSCINA_gimn.pdf>.
- ŠTEFAN, Rozka, 1960: *Poljska književnost*. Ljubljana: DZS. 25–74.
- ZIOMEK, Jerzy, 2012: *Renesans*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.